

ken om hunne misbruiken. Dit is hunne vrijheid te richten en te wijzen zij aan, en tot aanstoot dingen wachten; ds, die den aan- nieuws van het

besluit van de 15 kan het wel tijderd van was, met overhelds- ouwen, die zich over de kerken in die kerken en zelve hun lijns voorstelling nen dan ook het synodes niet be-

wezen der meer „De Reformatie“ rs, aan, dat wij cheden: die der alde praktijken. stus II. In zijne an Lonkhuyzen shyterianen, die ninstersche Con verband ook van g onzer vaderen die in Art. 38 Geloofsbelijdenis een onjuiste ging van speci- arnaar de Jood- Testamentische sed van de Pres- telijke opvatin- wordt door een ne Inleiding fdstuk De oor- volgens een De estrekking le invoering t, om ten slotte rianen, Vee- cht. Nu is het niet steeds zeer t in „De Heraut“ t dit slechts de

typer vierkant ngeloovige we- zich mijlenver grooten hoop. overtuiging in k niets. Hoog- hoogland der an den rijken ap“ neervallen tenschappelijke isternis rond-

ör-wetenschap- s. Zoo spreekt ene „theologie“ nd des Heeren te andere is de gie, die be- en. onderscheidene le Kennisse rift door God t aangeboden oor een breed lgewerkte, en elijk van aard

per er aan die v. als „lager“ de die eerste amiste. Immers ed niets balen, an de Godge- i jongsten snik kennisse Gods is het eeuwige t waarachtigen den hebt“ 72) wust éerst het der gemeente: „aardijk „geeste- nen komen.“ 73) n we ook ten schap. eerde leven! menschenleven een ge-ro-for-

bijlage, en staat het voorafgaande betoog daar vrijwel geheel los naast, en in de tweede plaats veranderen deze minder gelukkige weergaven hier en daar, de hoofdstrekking van het gansche van Voetius aangehaalde en vertaalde stuk niet. In plaats echter van zonder behoorlijke weerlegging deze brochure aan kant te willen schuiven, zou Dr M. Bouwman beter handelen wanneer hij althans trachtte met ernstige argumenten haar te weerleggen. En ds J. Douma te Britsum moest zich voortaan maar onthouden van quasi-geestige verdachtmakingspogingen zonder degelijke argumenteering en redeneering; welk schrijven van hem de Hoofdredacteur van „De Heraut“ vlug weer overnam. Och ja, Hugo de Groot geloofde aan Gods bestaan. Ds J. Douma en Dr H. H. Kuyper doen dat ook. Nu, nu, is dat niet zeer bedenkelijk voor deze twee? Hebben zij soortgelijke denkbeelden als Hugo de Groot, die Remonstrant? Helaas, dat zulke mannen soms schijnen te meenen, dat zij bij de discussie hunne kracht niet moeten zoeken in degelijke argumentatie.

S. GREIJLDANUS.

Perspolemie in vroeger tijd.

Een bad in de historie is altijd nuttig, wijl frisch. En dus ook een bad in de historie der polemie. Daar is veel „leering uit te trekken“. Veel vermaning ook en vertroosting niet minder. 'tGing vroeger véél feller toe dan tegenwoordig — dat merkt men al gauw! Maar — ook dat heeft men spoedig in de gaten — de polemie was toen zeer eerlijk¹⁾. Ongezouten zei men elkaar de waarheid. Doch van steken geven onder water, van achterbaksch gedoe, van diplomatiek spel en dergelijke had men zoo geen verstand onder de Afgescheidenen. En zoo bleef de eenheid en groeide de eenheid al meer en meer! Forsch en eerlijk en precies zeggen waar het op staat, vervreemdt mannen van karakter nooit duurzaam.

In de oude Afgescheiden Kerken — men weet het — waren allerlei groepen, gevormd om dominerende persoonlijkheden. Er was een groep van Scholte, van Van Velzen, van De Cock, van Brummelkamp, enz.

De groep Brummelkamp (waartoe mannen hoorden als Ds Breukelaar, Ds Donner, Ds Bulens, enz.) was verdacht bij de anderen. Ze waren véél te ruim in het aanbod der genade. Niet streng genoeg jegens hen, die in de Herv. Kerk waren achtergebleven. Bovendien waren ze zoo nieuwerwetsch en wereldgelijkvormig om

1) Zoo deelde Docent de Haan op de Curatorenvergadering van 1859 heel openhartig mee, dat hij een openbaring van den Heere Jezus en den Heiligen Geest had ontvangen om tegen de „rigting van Ds Brummelkamp te protesteren!“

Daarom stuurt Kuyper voor alles aan op Kerk-reformatie en levens-reformatie; daaruit, maar daaruit ook alléén, kan een reformatie der wetenschap geboren worden.

„Ik bedoel met het oog op ónnen strijd, dat zij die nog geloof hebben en het gevaar van de verflauwing der grenzen inzien, beginnen moeten met een grens om hun eigen kring te trekken; binnen in dien eigen kring een eigen leven moeten ontwikkelen; van dit aldus gevormde leven zich rekenschap hebben te geven; en alzoo eerst opwassen kunnen voor den strijd, die eenmaal aanvaard moet.“ Kuyper pleit voor „een eigen levenskring op den grondslag der Paligenesie (wedergeboorte), en een eigen levensbeschouwing, dank zij het licht, dat de Heilige Geest op den kandelaar der Schriftuur onsteekt.“ En deze levenskring moet mannen kweken „die in de hoogere sferen van het mensche-lijk bewustzijn zijn ingedrongen en zich met mannenmoed in het debat over de hoogere belangen der menscheheid kunnen mengen.“ Daarom moest ook de eigen universaliteit verrijzen: „wanl immers nooit ten volle ontloken is uw mensche-lijk leven, zoolang ge dat leven ook niet voor uw denkend bewustzijn, d.i. wetenschappelijk hebt verklaard.“ 75)

„Uit het bovenstaande vloeit vanzelf voort, dat, naar Kuyper's inzicht, de wetenschap wel een belangrijke, maar toch zóér beperkte en bescheiden taak heeft. Van den hoogmoedigen wetenschapswaan is Dr Kuyper — zeker óók ten gevolge van zijn enorme wetenschappelijke capaciteiten — verre gebleven.

Hij wijst er ergens op, dat de wedergeboorte niet in de eerste plaats tot wetenschappelijken arbeid uitdrijft. „Ze staat daarvoor te hoog, ze is daarvoor te edel van oorsprong. Men zij toch nuchteren, en ontwake toch uit den roes, waarin zoo menig een verzonk, die zich aan den wijn der wetenschap dronken dronk... Noem nu slechts den éénen naam van Jezus Christus en ge gevoelt aanstonds, hoe geheel deze wetenschappelijke bemoeiing haar eisch, van in onze levenswaardering de eerste plaats in te nemen, moet laten varen... Er is dus iets anders, waardoor men groot kan zijn, en dat buiten de wetenschap in concreten en technischen zin ligt. Er is een mensche-lijke ontwikkeling en levensuiting, die zich niet op wetenschappelijk gebied beweegt, en toch veel

het oude amtsgevaad af te schaffen! U weet wel: korte broek en steek.

Lijnrecht tegenover de Brummelkampianen stond de groep van Ds Joffers.

Deze Ds Joffers, van ouds veenboer uit Smilde, was de leidman van het meest conservatieve deel der Afgescheidenen. De (overleden) de Cock en de oude de Haan waren hun schutspatrons. Fel kantten zij zich tegen de Herv. Kerk, zwoeren bij het oude, en leefden uit de theologie der zeventiende eeuw en beschouwden de Kantteekening nagenoeg als canoniek.

In verschillende weekbladen heeft Ds Joffers zijn felle polemie gegeven. Eerst steunde hij h.v. Groen van Prinsterer in diens politiek. Maar toen die iets ten nadeele van de Afgescheidenen dorst schrijven, waren de poppen aan het dansen en moest Groen het geducht ontgelden.

Vooraf in zijn „De Wachterstem“ heeft Ds Joffers veel geschreven. En meedoogenloos richtte hij zijn critiek daarin op Brummelkamp en de zijnen.

Een voorbeeld daarom wil ik hier geven.

In het eerste nummer van het jaar 1857 worden Ds Brummelkamp en zijn volgelingen „neven“ genoemd — „broeders“ waren het niet!

Die neven hadden — zoo wordt in een zinnebeeldig verhaal verteld — te veel van de oud-adellijke familie (de Geref. voorvaderen) geleerd, dan dat zij in het drakenhol (de Herv. Kerk) konden blijven.

Een tijdlang woonden die neven bij de familie in, maar weldra versmaadden zij „huns moeders gewoonten, die toch op vaders regelen gegrond waren“. En daarom werden de neven uit het huis gezet.

Toen begonnen de neven te kwijnen. Naar het drakenhol terugkeeren konden ze niet!

Zwakke leden der familie (de echte Afgescheidenen!) haalden na drie zonnetijden die neven weer in huis. Maar nauwelijks waren ze binnen of ze begonnen weer te intrigeeren en trachtten de muren tusschen het familiehuis en de valsche bureu af te breken!

Wat moet nu „de familie“ doen met die „neven“, die „zulke vreemde winden in ons huis blazen“?

Joffers geeft het antwoord in dit berijmde wachtwoord:

Waakt en drijft de neven uit,
Eer het onkruid verder spruit!
Waakt en drijft de neven uit,
Eer de onrust hooger ruit.

Waakt en drijft de neven uit,
Eer de twistgeest verder ruit!
Waakt en drijft de neven uit,
Eer Gods Geest met werken sluit!

Waakt en drijft de neven uit,
Eer men waarheid buiten sluit!
Waakt en drijft de neven uit,
Eer gij zijt geheel hun buit!

hooger staat. Er is een aanbidding en zelfverloochening voor den naaste, er is een opbloeien, in wat rein en heldenmoedig en karaktervormend is, dat zeer verre boven alle schoon der wetenschap uitgaat.“ 76)

Zoo de wetenschap ziende in het geheel van het menschenleven, wil Kuyper binnen het terrein van de wetenschap van geen hegemonie van de eene over de andere wetenschap weten. Alle verschillende wetenschappen staan naast elkaar. De theologie mag zich niet de koningin der wetenschappen wenen. Zij heeft niets te gebieden over de andere, evenmin als de andere over haar. Alleen moeten de wetenschappen in gehoorzaamheid aan Gods openbaring, over en weer contact houdend met elkaar, samen arbeiden aan het ééne, groote doel: n.l. kennen het kenbare.

„Nog altoos vertelt de een den ander na, dat de Theologie de Koningin is der wetenschappen... Er zijn in de wetenschap geen onderdanen, en er is geen wetenschap, die de wet stelt alsof ze koningin ware. Die ook in de wetenschap alleen regeert en de wet stelt, is de God der waarheid, die den mensch ook voor zijn denken, en voor het leven van zijn bewustzijn, zijn ordinantiën gaf.“ 77)

Ten slotte moet er op gewezen worden, dat de wijsbegeerte der wetsidee van haare eerste optreden af aan, dit Kuyperiaansche geestesmerk heeft getoond en geleiden.

Zoo heeft h.v. Prof. Vollenhoven in zijn inaugurele oratie uit het jaar 1923 de aansluiting aan Kuyper's geloofsworsteling geteekend, door met groote dankbaarheid o.a. de volgende feiten te noemen — rijke vruchten van Kuyper's werk-leven — waaraan hij in zijn filosofischen arbeid zou aansluiten.

10. Kuyper verwierp de suprematie van den staat over het individueele religieuze leven en de gedachte dat de staat de oefenschool moest zijn van zedelijkheid en religie. Door deze verwerping brak Kuyper met den ouden Aristoteles en den gechristianiseerden der Middeleeuwen.

20. Kuyper aanvaardt de soevereiniteit in eigen kring als beheerschend maxiem. Kring noemde Kuyper wel is waar nog zoowel de kosmische eenheid als de wetsferen, maar de weigering om de Kerk tot de laatste te rekenen, toont onmiskenbaar aan, dat deze onderscheiding geheel ligt in de lijn van zijn denken.

76) Encyclopaedie der Heilige Godgeleerdheid, II, p. 113.
77) De Heraut, No. 808, 18 Juni 1893.

Waakt en drijft de neven uit,
Eer gij wordt des kettters bruid!
Waakt en drijft die neven uit,
Dat is mijn doel en mijn besluit!

Men ziet: geen woord Fransch is erbij.

De „neven“ gingen er intusschen niet uit, werden ook niet uitgeworpen, maar werden hoe langer hoe meer herkend en erkend als broeders!

•

Nu een moment uit later tijd!

'tIs uit den tijd van de allerfelleste polemie rondom de Theologische School.

'tIs de tijd, waarin Bavinck, Lindeboom, Wielenga tegenover Dr A. Kuyper, Dr H. H. Kuyper, Dr Rutgers stonden in den strijd om de opleiding.

Dan lezen we in het verslag van de Buitengewone vergadering van de Curatoren van de Theologische School, gehouden 1 en 2 April 1901:

„Een der curatoren spreekt de klacht uit, dat „De Bazuin“ in den laatsten tijd een misschien wel zeker, maar z.i. niet altijd liefelijk geluid geeft; en tevens den wensch, dat de geachte Hoofdredacteur de Inzenders van stukken, of ook de vaste medewerkers er op wijze, indien in hun stukken scherpe uitdrukkingen voorkomen, welke dienden achterwege gelaten te worden.

Wegens de korthed van den beschikbaren tijd wordt besloten hierop thans niet verder in te gaan.“

We kunnen nu wel mededeelen, dat het wijze Curatorium hierop nooit is ingegaan.

Interessant is het te weten, dat de „geachte Hoofdredacteur“ van de wel een „zeker“ doch „niet altijd liefelijk“ geluid gevende „Bazuin“ was... Prof. Dr H. Bavinck.

Dus ook Bavinck gerekend onder de niet liefelijke polemisten!

Twee jaar later was hij professor aan de Vrije Universiteit.

'tKan verkeeren, zou Breëroö zeggen.

•

Die Curatorenvergadering en het daarin over „De Bazuin“ verhandelde trok de aandacht der Kerken.

Zoo h.v. die van den Kerkeraad van de Gereformeerde Kerk van 's-Gravenhage. Niet van 's-Gravenhage-West — dat was er nog niet — maar van 's-Gravenhage-B, dat was er nog wel!

In een Ingezoomd in „De Heraut“ van 1 Sept. 1901 liet die Kerkeraad als volgt zich hooren:

Aan heeren Curatoren van de Theol. School van de Geref. Kerken in Nederland.

Wel-Eerw. Heeren en Broeders!

Met belangstelling hebben wij kennis genomen van de „Handelingen“ uwer 61e vergadering, ons van uwentwege toegezonden. Veel van wat daarin voor-

30. Tegenover het classieke ideaal worstelt Kuyper voor de bevrijding van het individueele religieuze en geestelijke leven en tegen de romantiek verzet hij zich door den eisch te erkennen van de onderwerping van alle creatuur aan het gezag op verschillend terrein en door de erkenning van de hooge maar beperkte taak der wetenschap.

40. Kuyper aanvaardde op grond van de verkiezing door God de tweehed, natuurlijk niet der waarheid, maar wél der wetenschap. De verbin- ding van de leer der soevereiniteit in eigen kring met de aanvaarding van de tweehed in het mensche-lijk geslacht deed het plan rijpen om te komen tot een eigen universaliteit.

50. Kuyper postuleerde in het geloof de mogelijk- heid eener kentheorie die niet het geloof bij den dorpel zou afwijzen, maar ten volle aan de kennis ook der Schriftopenbaring recht diende te doen.⁷⁸⁾

Zoo mogen we met innige dankbaarheid constateeren, dat Kuyper's levenswerk aan Kuyper's uni- versiteit óók op het veld der wijsgeerige studie met groote kracht en in zijn stijl wordt voortgezet.

Wie dit heeft gezien zal met verwondering Gods leiding ontdekken in de ontwikkeling van den arbeid der Vrije Universiteit. Lag in haar begin- jaren vóór alles het accent op de studie der dog- matiek; kwam daarna een periode — waarin we nu nog volop verkeeren — die de exegetische studiën meer op den voorgrond schoof; thans geeft onze God, in aansluiting aan den arbeid der voorgaande perioden, dat de gehoorzaamheid des geloofs óók in de filosofische worstel- ling de „wereld“ mag overwinnen. En dat wordt ons geschonken juist in dézen tijd van verbijste- rende, geestelijke verwarring!

E Voto Kuyperiano!

• • •

Dit was — de lezer heeft het allicht vergeten! — een recensie van het boek van Ds J. M. Spier. Ongemerkt is die wel wat erg lang geworden.

Maar ik beleef nu het wel zeer unieke verschijn- sel, dat een recensie, begonnen direct na de ver- schijning van een boek, beëindigd wordt, nadat de gansche oplage is uitverkocht.

Maar een tweede druk zal zeker komen. Het boek en de zaak zijn het waard.

H.

C. V.

78) Logos en Ratio, beider verhouding in de geschiedenis der Westersche kentheorie, Kampen, J. H. Kok, z. j., p. 65/66. Vgl. ook: Dr H. Dooyeweerd, De beteekenis der Wetsidee voor rechtswetenschap en rechtsphilosophie (inaugurele oratie), Kampen, J. H. Kok, z. j., p. 63 v.v.

75) De Verflauwing der grenzen, p. 45, 49, 50.